

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства України від 31.03.1999 р. № 87. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства України від 29.11.1999 р. № 290. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
4. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: [монографія] / Л.В. Нападовська – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2012.

УДК 336.71.078.3

Худокормова М.І., начальник служби фінансового моніторингу,
член Правління ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень»,
аспірант Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УКРАЇНІ

В статті представлені результати дослідження структури економіко-правового механізму протидії та протидії легалізації (отмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, на основі синергетичного та системного підходів з використанням механізмів адаптації та бифуркації. Представлено синергетичний концепт економіко-правового механізму протидії та протидії легалізації (отмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, з урахуванням сучасних умов економічного розвитку.

Ключові слова: легалізація; отмивание денег; економіко-правовий механізм; фінансовий моніторинг.

In the article the results of the research of the structure of economic and legal mechanism of prevention and counteraction to legalization (laundering) of crime income, based on synergetic and systems approach with the use of adaptation and bifurcation mechanisms are presented. Synergetic concept of economic and legal mechanism of prevention and counteraction to legalization (laundering) of crime income taking into account current conditions of economic development is offered.

Key words: legalization, money laundering, economic and legal mechanism, financial monitoring.

Постановка проблеми. В сучасних умовах зростає частка злочинних коштів, власники яких намагаються надати їм законного походження. Наслідком цього є проникнення таких коштів до різних галузей економіки, зокрема банківського сектора. На початку 1990-х років Україна виявилась неготовою до значних перетворень в економіці, насамперед через відсутність достатнього правового забезпечення та налагодженого економічного механізму запобігання злочинності в економічній сфері. Цей факт, а також прорахунки у проведенні соціальних та економічних реформ призвели до швидкого зростання організованої злочинності та незаконної діяльності. Сучасний стан економічного розвитку вимагає обґрунтованих заходів щодо протидії відмиванню незаконно отриманих коштів, не справляючи негативного впливу на розвиток підприємництва, насамперед, на розвиток виробничого сектора економіки, тому дослідження механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, набуває особливого значення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання щодо структурної побудови механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, досліджували такі вітчизняні та іноземні науковці, як Барановський О.І. [1], Куришко О.О. [9], Ключко Л.А. [6], Дмитров С.О. [3], Michael Levi and Peter Reuter [23], Gilmore W.C. [21], Mc. Smith J [22]. Однак, незважаючи на суттєві результати, отримані вищезначеними вченими, станом на сьогодні недостатньо розробленими залишаються питання щодо побудови взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами цього механізму на всіх етапах взаємодії.

Метою статті є опрацювання теоретичних підходів і подальше вдосконалення сутності та змісту економіко-правового механізму запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні.

ристання відповідної інформації, та процедурні, пов'язані з виконанням аудиторських процедур отримання та оцінювання аудиторських доказів.

Тому, серед напрямків подальших досліджень за темою статті можуть бути визначені такі:

- вплив нормативно-правової інформації на оцінні судження аудитора стосовно рівня суттєвості та аудиторського ризику;

- характер впливу нормативно-правової інформації на зміст і обсяг аудиторських процедур;

- оцінка достатності та відповідності аудиторських доказів, що містяться в нормативно-правових документах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993, № 3125-ХІІ, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=477611.
2. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Морфологія: [монографія] / О.Ю. Редько. – К.: ДП Інформаційно-аналітичне агентство, 2008. – 493 с.
3. Мултанівська Т.В. Аудит: навч. посіб. / Т.В. Мултанівська, Т.С. Воїнова, О.О. Вороніна. – Харків: ХНЕУ, 2010. – 336 с.
4. Верига Ю.А. Резервування капіталу: облік, аудит та звітність: [монографія] / Ю. Верига, М. Орищенко. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 177 с.
5. Безпалова О.О. Внутрішній аудит як основна складова системи внутрішнього контролю. // О.О. Безпалова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету: у 3 ч. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – Вип. 28, ч. 1. – С. 200–205. – (Серія: Економічні науки).
6. Щирба М.Т. Організаційний аспект аудиту ефективності діяльності підприємств / М.Т. Щирба // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – № 3 (51), ч. II. – С. 242–251. – (Серія: Економічні науки).
7. Дорош Н.І. Встановлення рівня суттєвості в ході аудиторської перевірки / Н.І. Дорош // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: зб. наук. праць. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. – Вип. 1 (6). – С. 52–55.
8. Белоусова І.М. Сутність та складові аудиторського ризику, методичні підходи до його розрахунку / І.М. Белоусова, С.П. Макаренко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 3 (53), ч. 2. – С. 43–45. – (Серія: Економічні науки).
9. Садекова А.М. Формування інформаційного забезпечення в процесі оцінки бухгалтерського контролю / А.М. Садекова // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: зб. наук. праць. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2011. – Вип. 1 (6). – С. 230–233.
10. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements. 2010 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.ifac.org/publications/international-auditing-and-assurance-standards-board/handbooks>.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2012.

УДК 657.44

Труфіна Ж.С., к.е.н.,

Труфен А.О. ст. викладач

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного інституту

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В статті розглянуто основні теоретичні основи порядку визнання та класифікації доходів операційної діяльності як методологічної основи урахування фінансових результатів.

Ключові слова: дохід, класифікація, прибуток, фінансові результати.

The basic theoretical foundations of the order of recognition and classification of operating activity profits as methodological basis of financial results accounting are considered in the article.

Key words: income, classification, profit, financial results.

Постановка проблеми. Прибуток є універсальною економічною категорією ефективності, яка встановлює взаємозв'язок між усіма іншими економічними показниками та узагальнює результати ді-

яльності підприємства. Зростання прибутку забезпечує самофінансування, розширене відтворення, вирішення проблем економічного стимулювання. Необхідно зауважити, що категорія «прибуток» розглядається, з одного боку, як категорія політекономії і досліджується з позицій узагальнення джерел і факторів, з другого боку – як категорія бухгалтерського обліку, що характеризує результат діяльності підприємства за звітний період. В аспекті бухгалтерського обліку досліджується методика визначення фінансового результату господарської діяльності – прибуток або збиток – як різниця між доходами і витратами. При цьому доходи і витрати формуються за сферами діяльності, а їх склад визначається директивними органами та встановленою методикою розподілу результату діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теоретичні дослідження проблем обліку доходів зробили провідні вітчизняні вчені-економісти М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлук, Є.В. Калюга, А.М. Кузьмінський, Л.Г. Ловінська, Л.В. Нападівська, а також зарубіжні вчені П.С. Безруких, Р. Брейлі, К. Друрі, Р. Ентоні, Дж. Рис, В.Ф. Палій та інші. Недостатній рівень розробки теоретичних питань обліку та класифікації доходів підприємств зумовив необхідність розробки класифікаційних ознак доходів та впливу на формування визначення фінансового результату з урахуванням вимог ПКУ та національних і міжнародних стандартів щодо обробки та надання облікової інформації.

Постановка завдання: основні теоретичні основи порядку визнання та класифікації доходів операційної діяльності, зміни щодо відображення доходів з урахуванням вимог ПКУ та П(С)БО.

Виклад основного матеріалу. Процес визначення фінансового результату підприємства та ефективності його діяльності ґрунтується на зіставленні витрат з отриманими доходами діяльності, отже, впливає, що на підприємствах повинен бути створений ефективний механізм управління витратами і доходами, а точніше їх співвідношенням. При цьому варто пам'ятати, що на витрати впливає в основному внутрішня діяльність підприємства, а на доходи – зовнішнє середовище.

Отримання доходів у кожній сфері суспільного виробництва чи галузі економіки має свій індивідуальний характер. Зазвичай величина доходу залежить від ціни, яка є результатом попиту і пропозиції на ринку. Під впливом законів ринкового ціноутворення в умовах вільної конкуренції ціна продукції не може бути вищою або нижчою за бажання виробника чи покупця, вона вирівнюється автоматично. Інша справа – витрати, що формують собівартість продукції. Вони можуть збільшуватися і зменшуватися залежно від обсягу спожитих трудових і матеріальних ресурсів, рівня техніки, організації виробництва та інших факторів.

Сучасна теорія бухгалтерського обліку виділяє два методи визнання доходів: касовий і нарахування.

Касовий метод передбачає визнання доходів і витрат у бухгалтерському обліку в момент перерахування або зарахування грошових коштів, що їх забезпечують. Застосовуючи цей метод, фінансовий результат визначають лише з урахуванням фактично зарахованих на рахунок підприємства у банку чи до каси грошових коштів.

Метод нарахування передбачає, що всі операції, пов'язані з формуванням доходів підприємства, відображаються на рахунках бухгалтерського обліку та включаються у розрахунок фінансового результату у момент їх здійснення, незалежно від отримання чи перерахування грошових коштів.

Метод визнання доходів підприємствами регламентується П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» п. 18, де є вимога дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, згідно з яким доходи відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження грошей. Переваги цього методу полягають у підвищенні релевантності показника фінансового результату, зумовленого зближенням у часі моменту порівняння доходів і витрат. Проте можливі ризики втрати доходів від невиконання покупцями та замовниками своїх договірних зобов'язань методологічно вирішуються за допомогою створення резерву сумнівних боргів за рахунок зменшення фінансових результатів звітного періоду.

Слід зазначити, що показник прибутку підприємства за умови дотримання контрагентами договірних зобов'язань, розрахований за обома методами, має бути однаковим, за винятком тих випадків, коли наприкінці звітного періоду відбуваються не передплачені відвантаження готової продукції чи надання послуг. Фактично більшість ризиків стосовно завищення фінансового результату в умовах методу нарахування припадає на кінець звітного періоду. Тож тривалість звітного періоду є суттєвим чинником, що впливає на достовірність фінансового результату, розрахованого за методом нарахування.

У зарубіжних країнах цей фактор ураховується для складання фінансової звітності. Згідно з МСФЗ звітним періодом є рік. Фактично майже вся відвантажена продукція чи надані протягом року послуги оплачуються. Залишки непогашених боргів контрагентів порівняно з отриманим доходом є незначними. Отже, показник фінансового результату, розрахований за методом нарахування, у проміжній звітності матиме ризики з погляду своєї достовірності, з одного боку, а з другого – суттєві розбіжності з податковим прибутком через невідповідність визнаних доходів з метою складання податкової

та фінансової звітності. Отже, механізм застосування методу нарахування у бухгалтерському обліку доходів в Україні потребує вдосконалення.

Податковим Кодексом України передбачено, що доходи та витрати платника податку на прибуток будуть визначатися не за правилом «першої події», а за методом «нарахувань». За цим методом доходи від реалізації товару визнаються платником податку на прибуток за датою переходу покупцеві права власності на такий товар, а дохід від надання послуг та виконання робіт визнається за датою складення акта або іншого документа, який підтверджує виконання робіт або надання послуг [1, с. 110].

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності регламентуються:

- Податковим Кодексом України;
- П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»;
- П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»;
- П(С)БО 15 «Дохід»;

– Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

– покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

– підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

– сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;

– є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені [2, 3].

Для правильного розуміння призначення та економічної ролі у виробництві, обліково-технічних можливостей та інших ознак теорія бухгалтерського обліку і контролю досліджує характеристику різних доходів за допомогою класифікації, під якою, як правило, розуміють єдине, систематизоване групування доходів, що, в свою чергу, забезпечує ефективне порівняння результатів роботи підприємств, установ, організацій.

В економічній літературі класифікації доходів практично не приділяється уваги, хоча вона є необхідним елементом прийняття економічно обґрунтованих рішень у господарській діяльності. Наявні в працях науковців класифікації доходів вказують на досить велику кількість ознак та різноманітність назв класифікаційних групувань, що виділяються авторами. Наприклад, назви класифікаційних групувань «за видами діяльності» і «за можливістю передбачення», «за групами» і «за економічним змістом», «за видами» і «за можливістю планування» досить схожі за своїм складом об'єктів.

У нормативно-правових актах виділяється обмежена кількість класифікаційних ознак – лише для потреб бухгалтерського обліку (дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи; доходи від надзвичайної діяльності), що не дозволяє здійснити на підприємстві глибоку, чітку, послідовну класифікацію.

Використання різних видів доходів та результатів діяльності, на думку Л.В. Нападовської, сприятиме вирішенню таких завдань [3, с. 110]: зіставлення доходів від реалізації продукції з її собівартістю для визначення результатів діяльності; здійснення аналізу взаємозв'язку за принципом «затрати–обсяг–прибуток»; встановлення ціни беззбитковості реалізації продукції; прийняття ефективних короткострокових та довгострокових рішень; моделювання різноманітних варіантів тактичного та стратегічного розвитку підприємства.

Необхідність виділення ознаки «для складання фінансової звітності» обумовлено тим, що за П(С)БО 3 у Звіті про фінансові результати для визначення фінансового результату операційної діяльності слід окремо виділяти доходи від основної діяльності (від виробництва різних видів готової продукції) та інші операційні доходи, склад яких встановлено п. 21 П(С)БО 3.

Для формування фінансових результатів операційної діяльності виробничого підприємства доходи операційної діяльності варто класифікувати за допомогою наступних групувань (рис. 1).

Доходи від реалізації готової продукції запропоновано класифікувати за видами продукції (асортиментом) та у розрізі споживачів (покупців). Таке групування дасть можливість здійснювати аналіз купівельної спроможності окремих видів продукції, вчасно реагувати на ринкову кон'юнктуру, мати наявну інформацію про асортимент і споживачів, що забезпечують найбільшу реалізацію. Крім того, групування за споживачами буде корисним, оскільки різні групи треба по-різному заохочувати і по-різному просувати для них продукт. Якщо на підприємстві облік ведеться в автоматизованому режимі

за допомогою програми 1С: Підприємство, необхідно підключити ще два види субконто до рахунку 70 «Дохід від реалізації продукції», «Види готової продукції» та «Споживачі/покупці». Класифікація доходів за планом широко використовується для аналізу і прогнозування, а також для контролю за виконанням запланованого доходу.

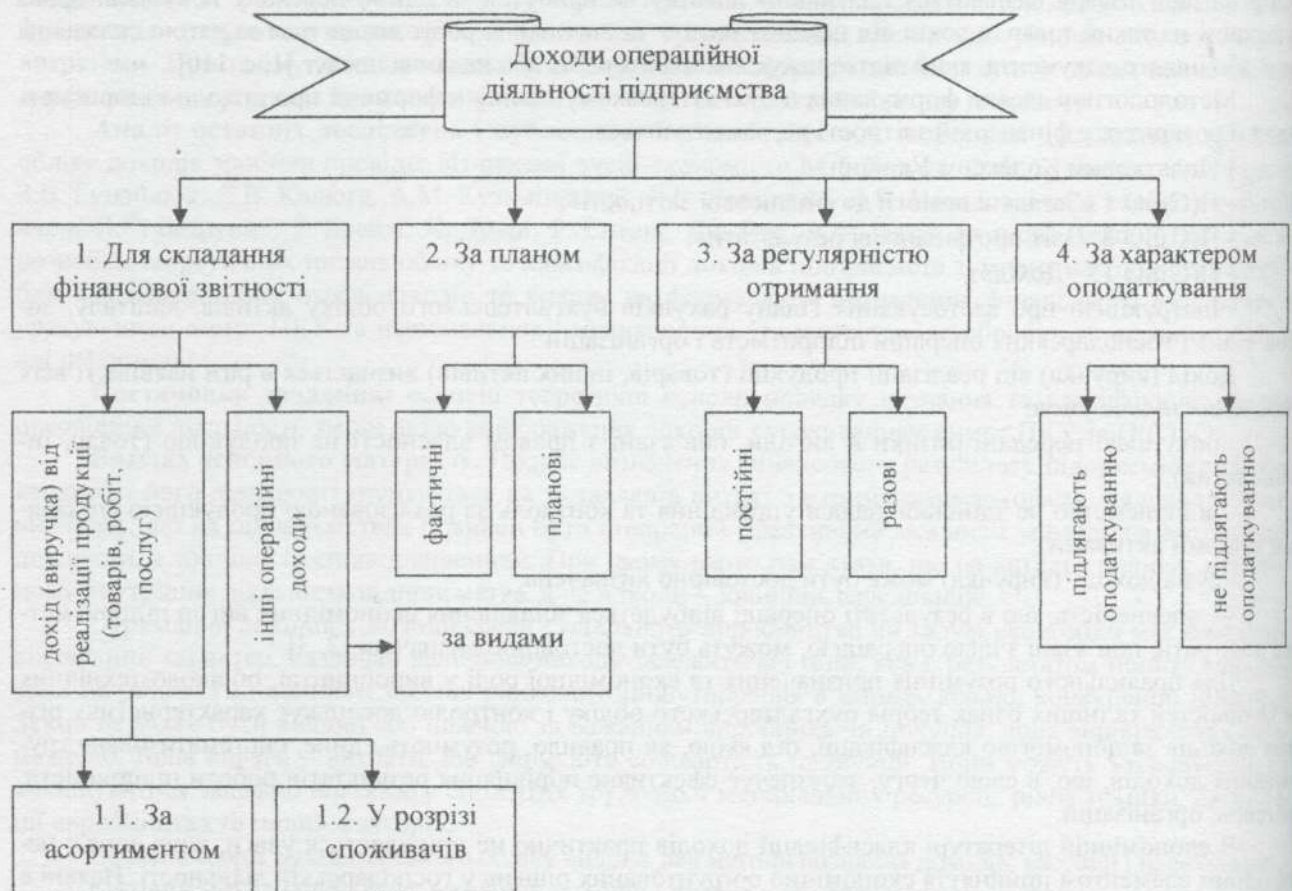

Рис. 1. Класифікація доходів операційної діяльності виробничого підприємства

Також для керівництва важливо знати, якою є структура доходів за регулярністю отримання. Якщо підприємство регулярно отримує доходи, його фінансове становище не буде викликати занепокоєння. У протилежному випадку, коли немає постійних платоспроможних покупців, а партії готової продукції реалізуються нерегулярно, є серйозна причина проаналізувати ситуацію і вжити заходів щодо її виправлення. Крім того, важливо знати структуру разових доходів, тобто, які разові замовлення виникають і на яку продукцію.

Дохід, який підлягає чи не підлягає оподаткуванню, регулюється в Україні Податковим Кодексом. Відповідно до ПКУ база оподаткування податком на додану вартість операції з постачання товарів визначається, виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, але не нижче звичайних цін. Така класифікація доходу відіграє важливу роль у формуванні податкової політики підприємства і формується на основі оцінки альтернатив з точки зору одержаного ефекту.

Висновки. У процесі розгляду принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, визначеного Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», передбачено формування фінансових результатів шляхом порівняння доходів та витрат. Оскільки, згідно з П(С)БО, основою для класифікації вищезазначених об'єктів є види діяльності, то запропоновано доходи від реалізації продукції класифікувати за видами продукції та у розрізі споживачів. Запропонована класифікація дасть можливість здійснювати аналіз купівельної спроможності окремих видів продукції, удосконалити методику обліку та більш раціонально використати аналітичні процедури з метою встановлення ефективності та доцільності окремих напрямків діяльності, відповідно до їх результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з наступними змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 03.01.2011. – № 1–3.